

*A zene az emberek lelkének mélyére hatol,
és ott rendet teremt.*
(Platón)

I. BEVEZETÉS

Szakedolgozatomban mindvégig igyekszem tartani magamat a címben feltüntetett témához, de az anyag feldolgozása során rá kellett döbbernem, hogy a zenetanítás milyen nagyon összefügg azokkal az intézményekkel, alkalmakkal, ahol a zene megszólalhat. Az adatok a szorosán vett témákról csak a XIX. században sűrűsödtek meg, de látnunk kell, hogy, amikor a középkorban templomokat építettek, ott a zene a szertartás fontos része volt, amelyet az itteni embereknek kellett megszólaltatni. Említést teszek szerzetesrendekről, ahol szintén a mindennapi élethez tartozott a zene. Hasonló az iskolákkal is a helyzet, ha hiányoznak is adatok, de közvetve tudjuk, hogy az iskolás gyerekek énekkel, vagy hangszerrel vettek részt egyházi és világi ünnepeken. Mindezek nem nélkülözhatték a zene valamilyen formában történő oktatását sem.

II. A KÖZÉPKORI GYULA ZENEI ÉLETE

Gyula város Békés megyében, az ország délkeleti részén - a román határtól 2-3 km-re - fekvő város. Árpád-kori település, melyet a század első felében végzett ásatások egyértelműen bebizonyítottak. A kora-középkorban Gyula területén több mint egy fél tucat kisebb-nagyobb falu volt, melyek a XIII.-XIV.-XV. században lakatlanná váltak, majd újra települtek. A Szent István-féle törvények értelmében minden tíz falunak egy templomot kellett építeni. A város közvetlen közelében - ma ezek határrészek - több téglából, illetve kőből épült egyház (templom) alapját tárták fel, amelyek egyértelműen bizonyítják, hogy e terület sűrűn lakott volt.

Az 1930-as években végzett ásatások így hozták felszínre a szentbenedeki, boldogfalvi, apáti, györkei templomok maradványait /1/. Gyula első okleveles említése 1313-ból való és akkor Gyulamonostoraként emlegetik. De akkor már a monostori egyházban állt a Boldogságos Szűz nagytiszteletben álló képe, amely búcsúsokat vonzott a városba. 1325-ben pálosokat telepítettek Gyulára, akik templomukat Szent Jeromosnak, mint védőszentnek ajánlották. A gyulai királyi uradalmat Károly Róbert szervezte meg. A Krakó és Gyula feletti teraszsziget lett a gyulai uradalom központja, itt építtette a ma is fennálló régi vár öregtoronyát. Az 1400-as évek elején a gyulai uradalom már 43 faluból és pusztából állott. A Károly Róberttől

kapott bíró - és előjáróválasztás-jog Gyulát a vidék központjává tette. A pápa - VII. Ince - engedélyt adott a ferences rendiek letelepedésére /2/. A gyulai ferencrendiek a rend szigorúbb ágához tartoztak, még ingatlanokkal sem rendelkezhetek, leginkább kézimunkából és adományból éltek.

A város középkori fejlettsége, a népességhez viszonyított sok templom, a közelben épült kisebb-nagyobb templomok egyértelműen bizonyítják azt, hogy annak ellenére, hogy a zenei életről csak az 1454-ben írt gyulai zsolozsmás könyv tanúskodik - jelentős egyház-zenei élet folyhatott a városban /3/.

A XV-XVI. századból a városban folyó zenei életről írásos dokumentumunk nincs. A gyulai plébániának az 1530-as években énekkara és orgonája volt. 1532-ben Gyulán egy Miklós nevű orgonakészítő élt és dolgozott. Név szerint ismerjük ennek az időnek az orgonistáját is (Gergely) /4/.

Az énektanítás már a XIV. században bizonyítottan az iskolákban folyt. Olyan nagyobb iskola, ahol a latin nyelvet is tanították, Békés megyében csak Gyulán létezett. A városi iskola tanulói a szentmise alatt, valamint a temetési szertartásokon énekeltek. A kor szokásának megfelelően az éneklés latin nyelven történt. A gyulai iskolának ekkor a leghíresebb növendéke Szerémi György: "A Magyarország romlásáról" című emlékirat szerzője volt. Szerémi munkája nagyon sok helytörténeti adatot szolgáltat a ma emberének. Ő 1508-ban Corvin Erzsébet, Mátyás király unokája temetésén 8 társával zoltárokat énekelte és ezért 8 márkát kaptak. Két év múlva már

tized magával énekelte a zsoltárokat Frangepán Beatrix temetésén.

Zenével kapcsolatos következő adatunk 1553-ból való. Ekkor Henyei várparancsnok Imre muzsikásnak és társainak 2 köből búzát utalt ki. 1561 szeptemberében Kerecsényi Miklós várkapitány 3 köből búzát adott az előtte játszó muzsikásoknak /5/. A Békésről elszármazott Balázs deák 1559-ben Gyula várában éneket szerzett Szodoma és Gomora veszedelméről. Egy névtelen lantos Beké Pál kapitány lovas vitézeinek egy harci kalandjáról írta a "Cantio de militibus pulchra" című művet, melyet magyarul "Szépének a gyulai vitézekről" címen adtak ki. A Kuun Codexben fennmaradt Cantionak a dallamát nem ismerjük, de a krónikásénekek közismert sajátossága volt, hogy mindig énekelve, legtöbbször lantkísérettel adták elő.

A gyulai vár 1566-ban török kézre jutott és ezzel megkezdődött a város hanyatlása is, noha a török-kor végéig sok feljegyzés szól a városról, amely abban a korban is közigazgatási központ maradt.

Az eddig elmondottakból kitűnik, hogy a középkori Gyula minden olyan intézménnyel (iskolák, plébániák, rendházak, kolostorok) rendelkezett, ahol intézményesített zeneoktatás folyhatott. Ebből az időből érdemleges adat nem maradt fenn.

A XVI. században a török támadás előtt egyre nagyobb teret nyert a protestantizmus. Mágócsy Gáspár várkormányzó volt az első, aki teljesen szakított a katolicizmussal és lutheránussá lett. A gyulai plébánia üresen állt, a ferencrendiek pedig eltávoztak

Gyuláról. Mágócsy buzgó protestáns hitét bizonyítja, hogy a lutheránusok énekkönyvében lévő 95. dicséretnek ő volt a szerzője /6/. A puritán protestantizmus feltehetően az egyházi zenélést is a minimumra redukálta. A törökök kiűzése után Békés megye csaknem lakatlanná vált. A munkáskéz pótlására románokat, szlovákokat, németeket telepítettek le.

A XVIII. században Petik Ambrus iskolamester nevéhez fűződik a város zenei élete. Ma is áll az kis épület az Erkel tér 2, szám alatt, amely vagy 1731-ben vagy 1735-ben épült, ahol 80 tagú ifjúsági ének- és zenekart alakított. Éneket és hangszerjátékot tanított, majd a zenekart is vezényelte. 1757-ben a gyulai kastélyban kötött házasságot a földesúr lánya báró Harruckern Jozefa és gróf Károlyi Antal. Hogy Petik Ambrus ének- és zenekara valóban színvonalas együttes lehetet bizonyítja az, hogy a főúri esküvőn ők szolgáltatták a zenét. Petik Ambrus fia az esküvőn művészi hegedűjátékával tűnt fel.

Petik Amburs a maga korában valóságos helyi polihisztor lehetett. Az iskolai munkája mellett ő írta meg Békés megye első földrajz könyvét, amelyet abban az időben az iskolákban használtak.

III. A FOLGARIASODÓ VÁROS ZENEI ÉLETE

A XVIII. század vége ismét fejlődést jelentett a városnak. Kezdetét veszi egy olyan polgáriasodás, amely egy értelmiségi réteget hozott létre a városban. Megyei kórház épül, elemi iskolák működnek, sőt egy kisebb gimnázium felállításának terve is realizálódik 1809-ben.

A németvárosi tanítói lakásban született 1810. november 7-én ifj. Erkel József és Rutkay Klára fia: Erkel Ferenc. Ifj. Erkel József a német fiúgyerekeket tanította. A németek kántora azonban nem ő, hanem egy lengyel emigráns tanító Czingulsky Simon volt. Ifj. Erkel József 1806-ban a Németgyula polgárai között egy fúvószenekart szervezett, melynek feladata volt, hogy nagyobb ünnepeken a templomban muzsikáljon. Valószínűsíthetjük, hogy a zenekar tagjait rendszeres oktatással készítette fel. Valószínűleg ő sem gondolt arra, hogy milyen perpatvart támaszt a német fúvószenekar működése. Ugyanis a templomból a magyar éneket kiszorította. Sok huza-vona után a magyarok elértek annyit, hogy szentlecke után és offertoriumra l-l magyar éneket énekelhettek. A mise többi részén a zenekar játszott /7/. Végül 1808-ban a püspöknek kellett rendet tenni a kérdésben, hogy mikor legyen magyar ének és mikor legyen német fúvósmuzsika a templomban. ez idő szerint Rosty Albert megyei főjegyző (később alispán) házában rendszeres házi muzsikálást tartottak. A Rosty-féle kvartettben Erkel József hegedűn, Rosty Albert brácsán, Wagner József másodhegedűn, Czingulsky Simon gordonkán játszott. Erkel Józsefről a kortársi

hagyomány úgy tartotta, hogy zeneszerző is volt. A legutóbbi időkig ezt bizonyítani nem tudták /8/, A mostanában előkerült mise-részlet partitúrái bizonyítják, hogy ifj. Erkel József valóban zeneszerző is volt és művét be is mutatták a magyargyulai katolikus templomban. (A kotta jelenleg magántulajdonban van.)

/1. sz. melléklet/

IV. EGYLETEK, DALKÖRÖK A XIX. SZAZAD MÁSODIK FELÉBEN

A kiegyezés utáni időszak a város életében jelentős változásokat hozott. A '70-es - '80-as években felgyorsult a város polgáriasodása. A két Gyula - Németgyula és Magyargyula - egyesült és a város maradéktalanul eleget tudott tenni a megyeszékhelyi funkciónak. Újságokat alapítanak, egyesületek tucatjai jönnek létre, az iskolahálózat teljessé lesz a városban.

1869. január 1-jén megalakul a "Gyulai Zene- és Dalkör". Működéséről nagyon keveset tudunk. Úgy tűnik, hogy 7 éven át működött, mert amikor feloszlott, a mintegy 200 Ft-ból, kottákból és állványokból álló vagyonát átadta az 1876. február 27-én alakult "Gyulai Ifjúsági Ének- és Zeneegylet"-nek. Ez az egylet egyelőre három évre alakult. Célja az volt, hogy egy jól képzett ifjúsági énekkart és zenekart szervezzen meg. Távlatos célja az volt, hogy megvesse az alapját egy zeneiskolának. A "Gyulai Ifjúsági Ének- és Zeneegylet" magva az 1872-ben alakult gyermekzenekar volt, A zeneegylet elnöke: Göndöcs Benedek apátplébános, míg karmestere Jirza József volt. Az egylet céljaira a város lakói 300 Ft-ot gyűjtöttek, Göndöcs Benedek pedig egy hegedűt, valamint főleg operettek és más zeneművek kottáit ajándékozta nekik. Az egylet 1876. július 11-én tartotta az első nyilvános vizsgáját a belvárosi római katolikus iskolában /9/.

Nyoma van annak, hogy a korábbi években férfi dalkörök működtek a városban. 1874. március 7-én ún. magándalkör adott hangversenyt, majd szeptember 28-án részt vett a katolikus

nagytemplom új orgonája javára rendezett hangversenyen, amelyen Erkel Sándor is közreműködött zongorajátékával.

1875. december 8-án szentelték fel az új orgonát és a magándalkör ekkor mutatta be Erkel Ferenc alkalmi kórusművét /"Buzgó kebellem címűt"/. 1877. szeptember 19-én a plevnai győző tiszteletére rendezett felvonuláson, majd a szegedi árvízkárosultak iránti együttérzés kifejezésére rendezett előadáson 1879. április 14-én szerepeltek. A magándalkör hamarosan feloszlott. 1888-ban, mikor a Gyulán meghalt Pfiffner Paulina honvédtiszt síremlékének avatására került sor, egy alkalmi énekkar énekelte a Himnuszot és a Szózatot /10/. Később is csak alkalmi énekkarok szerepeltek a különböző rendezvényeken.

Kristóffy Ernő okleveles zenetanár vezetése alatt megalakult a "Gyulai Polgári Dalkör", amelynek egy év múlva mintegy 30 tagja volt. A helyi románság is 1890-ben alakította meg a "Gyulai Görög-keleti Ének- és Dalegylet"-et. 1873 óta Neidenbach Antal tanított zongorát Gyulán. Mindössze 9 évig dolgozott a városban és a korabeli újságok szerint a város felolvasási és zeneestjeinek egyik fő szervezője volt. Tanítványai: Jantsovits Margit énekszámokkal, Nogáll Erzsébet zongoradarabokkal vett részt a műsorban. Neidenbach 1882-ben meghalt. Még ebben az évben Staudy Lajos akadémiát végzett "zongoramester" költözött, Gyulára, aki korábban a kassai zeneiskolában dolgozott. A következő év február 17-én a budapesti Arany János szobor javára a megyeháza nagytermében hangversenyt rendezett, ahol rajta kívül Dömény Mariska (zongora), Bucz Lajosné (ének) és

Jantsovits Margit (zongora) lépett fel. Ebben az időben zenekarokról keveset hallhatunk. Az egyik zenekar karmestere HollHnder Zsiga volt. A Békés című lap tudósítása szerint a Békés megyei múzeum megnyitásának emlékére 1874-ben egy csárdást szerzett. 1887-ben a Józsefvároson (Németváros) egy 32 tagból álló fúvószenekar alakult.

A helyi zenei élet igényességét jelzi, hogy 1877. április 26-án érkezett a városba Henryk Wieniawsky hegedűművész, kinek hangversenyét még évek múlva is emlegették. Ekkortájt koncerteznek Gyulán: Liedl Ferenc, Hegyei Géza, Dankó Pista, Reményi Ede, Bodó Alajos, Hubay Jenő stb.

A város zenei életében újabb színfolt volt az 1896-ban Székely Lajos tanító vezetése alatt működni kezdő Polgári Dalkör. Még ebben az esztendőben a "Polgári Dalkör" az "Erkel Ferencz Dalkör" nevet vette fel a szeptember 20-án tartott közgyűlésen. Érdemes idéznünk az alapszabályból, mert a ma is Erkel Ferenc nevet viselő énekkarnak hasonló céljai vannak. "Célja: általában a dal művelése, ezek között Erkel Ferencz műveinek különös ápolása, a többszólamú dal művészi kiképzése, a magyar zeneirodalmi művek támogatása és terjesztése. E cél elérésére a dalkör helyiségében hetenként gyakorlati órákat tart, melyeken a jelesebb zeneműveket betanulja, vagyoni erejéhez képest beszerez zeneirodalmi folyóiratokat és zeneműveket; időnként a magyar dal iránti érdeklődés fokozása és általában a dal kultuszának emelése érdekében nyilvános előadásokat rendez, feladatának ismeri az egyházi és világi hazafias ünnepélyeken közreműködni, sőt

határozott felszólítás esetében egyes temetések ünnepélyes lefolyását művészi gyászének előadásával emelni.¹¹ /11/ Ezt az alapszabályt 1949. február 24-én változtatás nélkül megerősítették. Az akkori politikai viszonyok változását mutatja, hogy április 8-án már új alapszabályt írnak alá, amikor az Erkel Ferencz Dalkör már a Bartók Béla Szövetség tagegyesülete.

V. A SZERVEZETT ZENEOKTATÁS MEGTEREMTÉSE A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

A XX. század eleji zeneoktatásról, zenei életről nagyon keveset tudunk. A zenei élet egyik színhelye bizonyára a városi Színkör volt, melyet a múlt század végén építettek és csak 1960-as évek végén bontottak le tűzvédelmi okokra hivatkozva. Népszínművek, operettek bemutatóira rendszeresen sorkerült. A Színkör története jelentősen túllépi e szakdolgozat keretét.

Gyulán a 20-as és 40-es évek a szervezett zeneoktatás megteremtésének érdekében telnek el. A továbbiakban a korabeli levéltári dokumentumok segítségével kísérik végig, hogy hogyan próbálkoztak többen a zeneiskola működtetésével a városban. Az iratokból kitűnik - és erre többször is hivatkoznak, - hogy a városban igény van a zeneoktatásra, amely túllépi azokat a lehetőségeket, melyeket egy-egy zenetanár működése jelentett.

Az állandó zeneiskoláért folyó közdelem viszont gyakran meghiúsult pénz és helyiség hiánya miatt.

László Antal zenetanár egy államilag engedélyezett zeneiskola igazgatója Budapesten, 1929. július 15-én ajánlkozik egy zeneiskola alapítására:

"...melybe felvenném a szükséges tanszakokat. Tantervem azonos a budapesti zenei főiskoláéval." A gyulai polgármester válaszában hangsúlyozza, hogy a kérés teljesítését még nem

tartják aktuálisnak, noha az építés alatt álló polgári fiúiskolában három helyiséget az zeneiskola céljaira szánnak.

"...a város attól teszi függővé az iskola megszervezését, hogy ad-e a kormány ennek fenntartásához rendes államsegélyt."

A zeneiskolák létesítésének kérdése nem helyi kérdés volt. A Magyar Vidéki Városok Kulturális Szövetségének 1929-ben Miskolcon tartott kongresszusán megbízták dr. Somogyi Szilveszter szegedi polgármestert, hogy többek közt a Szövetség városi zeneiskolák létesítése és zenei ösztöndíjak kiírását szorgalmazza. Dr. Somogyi Szilveszter e tárgyban felhívást intézett a városhoz. A helyettes polgármester 1929, november 26-án a következőt válaszolta:

"... ad 1. /városomban a zeneiskola megszervezve nincs, de a most épült polgári fiúiskolában, melynek megnyitása 10 napon belül meg fog történni, kizárólag zeneiskola céljára 3 külön helyiség áll rendelkezésre. A városi zeneiskola megszerzésére hajlandó vagyok a képviselő-testületnek előterjesztést tenni az esetben, ha a kormány a zeneiskola felszerelésére egyszer s mindenkorra 6.000 P államsegélyt adna, s ezen kívül évenként 2.000 P államsegély biztosítatik." /12/

A zeneiskolák ügyével az akkori kultuszminisztérium is foglalkozik, az ügyet felkarolta az Országos Magyar Zenész Szövetség, valamint az Államilag Engedélyezett Zeneiskolák Országos Szövetsége. Dr. Vargha Gyula gyulai polgármester 1931. április 14-én levelet kapott Gráber Lajostól, aki az Államilag Engedélyezett Magán zeneiskolák Országos Szövetsége alelnöke volt. A levélből kitűnik, hogy őt dr. Meszlényi Róbert

miniszteri tanácsos, a nem állami zeneiskolák országos felügyelője felszólította, "...hogy Nagyságodhoz fordulva Gyulán létesítendő zeneiskolák ügyének sz. támogatására bátorkodjam."

1931. június 2-án Gráber ismét ír a gyulai polgármesternek: "...Bár az effektív segélyezés a város részéről biztosítva nincs, magam részéről éppen Polgármester úr beígért támogatására támaszkodva ezen fontos kultúrintézmény megszervezését, megindítását vállalom." Egyben javaslatot is tesz a felállítandó zeneiskola vezetőjére is. Ajánlja Stephanides Károlyt, akit úgy titulál, hogy zeneművészeti főiskolát végzett zeneszerző zongoraművész. Ifj. Stephanides Károly 1931. június 8-án a képviselő-testülethez fordul és jelzi, hogy folyó év szeptember 1-jével Gyulán államilag engedélyezett zeneiskolát óhajt nyitni, amelyben hegedű, zongora, gordonka, ének és zeneszerzés tanszakon képesített, okleveles tanárok végeznék az oktatást. A szorosán vett zeneoktatáson kívül felvázolja azt az iskolán kívüli tevékenységet is, amelyet a zeneiskola végezni szeretne: "...zenekultúrát, mint többi nagy vidéki városainkban, hangversenyek tartása, ingyenes zenei kulturmatinék symphonikus zenekar és énekkar szervezése és kulturműködtetése útján terjesztenék a mellett, hogy a szakszerű zenetanítás már maga is nagymértékben terjeszti a zeneművészet iránti érdeklődést és szeretetet." A polgármester válaszában azt írja, hogy a két zongora és az évi 800 P megszavazásával nem biztatja, ellenbe fűtött-világított helyiséggel igen. Azt reméli, hogy egy év múlva minden kért feltételt meg tud adni a leendő zeneiskolának.

A gyulai zeneiskola ügye egyelőre holtvágányra jutott. Ekkor már a zeneiskolák kérdése egyre nagyobb teret kapott az ország kultúrpolitikájában. Ezt bizonyítja dr. Márky Békés vármegye alispánjának átirata a városhoz 1933. szeptember 25-én. Az átiratban az írja, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter 11038/933. Ili. számú rendeletének értelmében a nem állami zeneiskolák reformját készítik elő. Az alispán a vármegye területén lévő összes zeneiskolák és zeneoktatás pontos statisztikáját kéri a város vezetőségétől. A 46 pontos kérdőívből a polgármester helyettes 20-ra adott választ. Érdeemes részletezni, amely az iskolán kívüli zeneoktatásra ad választ.

Ezek szerint Gyulán egy ember, Holy Károly foglalkozik hivatásszerűen zenetanítással. Végzettségét tekintve azt a furcsa megjegyzést olvashatjuk, hogy zeneiskolát végzett. Vonós hangszereken és fúvós hangszereken tanít. Arra a kérdésre, hányan foglalkoznak a városban mellékfoglalkozásként zeneoktatással, a polgármester helyettes 10 főt említ. Ezek közül egynek konzervatóriumi végbizonyítványa van, kettőnek zeneiskolai végzettsége, a többi "különleges képesítés nélkül"-i. Közülük egy éneket, fúvós hangszert egy, vonós hangszert kettő, zongorát hat oktat. Nyolcan saját lakásukon tanítanak, ketten a növendékek lakásán is. Az általuk oktatott tanulók száma kb. 40, de közülük egy sem került magasabb zenei iskolába. Zenei oktatás szempontjából eddig még ki nem kutatott adatok azok, amelyek a gyulai katolikus reálgymnázium és a szalézi internátusról szólnak. Ebben a két intézményben jelentős zenetanítás lehetett. A reálgymnáziumban képesítés nélkül Károlyi Gábor reálgymnáziumi tanár, míg a szalézi internátusban

Krémó János szalézi pap, Árendás Vendel kispap, Diósy István szerzetesjelölt oktatott zenét. A gimnáziumban 20 fő, az internátusban 6 fő tanult zenét. A gimnáziumnak jelentős hangszerkészlete volt: 1 zongora, 2 harmónium, 2 cimbalom, 2 nagybőgő, 1 cselló, 1 viola, 1 klarinét, 2 fuvola, 1 piccolo, 1 kornet piston, 1 trombone basso, 2 ütődob - ez utóbbiakat, ha hihetünk az átiratnak, Gottfried Trapp 1690-ben készítette és a római katolikus anyateplomból engedték át használatra 1923-ban. Ezen kívül 1 nagydob, 1 kisdob, 2 réztányér, 1 triangulum, 1 harangjáték volt a gimnáziumban.

Az internátusban mindössze 1 zongora, 1 harmónium, 1 hegedű volt. Ebben az időben a gimnáziumnál szalonzenekar működik, amely évente 2 önálló hangversenyt ad, azonkívül az iskolai ünnepélyeken állandóan szerepel. Az adatfelvétel évében a zenekarban 4 elsőhegedű, 4 obligát hegedű, 1 viola, 1 cselló, 1 nagybőgő, 1 fuvola, 2 klarinét, 1 kornet piston, 1 trombone basso, 1 zongora, 1 harmónium és 2 ütőhangszer alkotta a zenekar hangszerkészletét. A zenekart szükség szerint az intézet zeneértő öregdiákjaival egészítik ki. Kottatárunk 200 zenekari műből állt. (2. sz. melléklet)

Annak ellenére, hogy a fellelhető adataink nagyon hiányosak, a város lélekszámához képest aktív zenei élet folyt. Ez a fentiekből szépen kitűnik.

Nem csak fővárosi előadóművészek fellépése színesítette Gyula zenei programját, hanem bizonyára örömmel hallgatták a városi zenekarok muzsikálását is.

A zeneiskola ügyében az 1935-ös esztendő változást hozott. 1926 decemberében felépült a fiúiskola, amelyben az eredeti terv szerint 3 helyiségben indították volna az önálló zeneiskolát. Tarpai Ottó igazgató szerződéstervezetében, melyben magán zeneiskola részére a helyiségátengedés fogalmazta meg, a következőket írta: "...Gyula város vezetőségének régi vágya, hogy azt a kultúrhiányt, melyet egy zeneiskola hiánya okoz, megszüntesse. Több ízben voltak ez ügyben tárgyalások egyes egyénekkel, de ezek mindenkor vagy a tanításra jelentkező képzettségének elégtelensége, vagy - sőt legtöbb esetben a tanulók számának elégtelensége miatt, megghiúsultak." /13/ A nem állami zeneiskolák országos szakfelügyelőjétől, Kazacsay Tibortól dr. Vargha Gyula polgármesternek ajánlja Pfeiffer Edét: "...ennek a létesítendő zeneiskolának vezetésére vállalkozna Pfeiffer Ede okleveles hegedűtanár úr, aki Koncz János és Gábrriel Ferenc zeneművészeti, főiskolai professzorok ajánlatára keresett fel engem. Bár én személyesen nem ismerem őt, mégis a fentebb említett 2 tanárt legmelegebb ajánlása (pedagógiai képességeit külön kiemelték)... jóindulatába és szíves pártfogásába ajánlja."

1935. szeptember hó 15-én Gyulán a Munkácsy Mihály 1. sz. alatt végre megnyílhatott Pfeiffer Ede igazgatósága alatt a magán zeneiskola /14/. Pfeiffer Ede hegedűt, dr. Erdélyiné Molnár Boriska zongorát és Szakolczay Erzsébet éneket tanított.

A megalakult zeneiskola léte valószínűleg szorosan összefüggött azokkal az országos törekvésekkel, melyeket a vallás - és közoktatásügyi miniszter ezekben a hónapokban fogalmazott meg az ország megyéi és nagyobb városai felé annak érdekében, hogy minél több zeneiskola létesüljön. A vármegyei

főjegyző Janda miniszteri tanácsosra hivatkozva írja Békés vármegye alispánjának 1935. november 8-án: "...a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr felhívta a figyelmemet azokra a hiányokra, melyek egyes megyei városokban a zeneoktatás terén fennállnak és ezzel kapcsolatban reámutatott a zeneiskoláknak arra a szerepére, amelyet a város kultúrájának fellendítésénél és a zenetanárok megélhetésének biztosításánál be töltenek. A nevezett miniszter úr közlése szerint Békéscsaba, Gyula megyei városokban levő zeneiskola fejlesztésre szorul."

Hogy valóban mennyire támogatásra szorult a gyulai zeneiskola ügye, mutatja az a körlevél, amelyet a polgármester fogalmazott már 1936. február 8-án /3. sz. melléklet/ azoknak a gyulai polgároknak, akikről feltételezhető volt, hogy *azzal* támogatják az iskolát, hogy gyermekeiket beíratják. "...A fentelődottak alapján mély tisztelettel kérem Méltóságodat /Nagyságodat/ Tekintetességedet, hogy gyermekét a felállított zeneiskolába méltóztassék beíratni, s ezzel a zeneiskola fennállását biztosítani. Tandíj bármely szakon havi 14 P."

Pfeiffer Ede vezetésével megindult a magán zeneiskola működése, de csakhamar fenntartási problémák nehezítették a munkát. A polgári fiúiskolában a 3 helyett 1 tantermet ajánlottak föl és ennek a tanteremnek fűtése és világítása évente 250 P lett volna. Ezen kívül a zeneiskola igazgatójának személyes kiadásai havi 30 P-t tettek volna ki (zongorabérlet, kapus) "...a tanítást

tehát a Megyeház út 14. sz. alatti lakásomon kezdtük meg. Egy tanteremben az oktatást amúgy sem tudtuk volna elvégezni, mivel növendékeink középiskolai elfoglaltsága miatt a zongora- és hegedűtanítás egy időben történik/ így tehát az oktatás zavartalanságának biztosításáért kénytelenek vagyunk állandóan két tanteremül szolgáló helyiséget fűteni." (A polgármester által említett Munkácsy Mihály út 1. sz. illetve a Megyeház út 14. sz. lakások lényegében ugyanazok, mivel sarokházzról van szó.)

A zeneiskola fenntartása/ működtetése elég sok problémát okozhatott a városnak. /4. sz. melléklet/ Az alacsony tanulólétszám miatt a bevételek nem fedezték a kiadást. 1938. március 31-i jegyzőkönyv szerint az Erkel Ferenc Zeneiskola részére megállapított 100 P segélyt 1939. január 1-től évi 200 P-re felemeli a város "...Megokolás: az 1935/36. évben megnyílt Zeneiskolának az első évben 11, jelenleg 28 növendéke van. A növendékek csekély létszáma miatt az iskola fenntartása anyagi szempontból nagy nehézséggel jár, minthogy a növendékek által fizetett havi 14 P tandíjból két oktató fizetésén kívül az iskola dologi kiadásainak terhei elég jelentékenyek." A segély megadását az 1194/74./1935. VKM számú rendeletre hivatkozva adták meg. Ez a rendelet volt az, amely a zeneiskolák támogatását a városok figyelmébe ajánlotta. Korábban a város 1936 októberében már 20 mázsa szén utalt ki Pfeiffer Edének. Levéltári kutatásaink szerint mint látható volt, a zeneiskola 3 tanszakkal indult. Dr. Scherer Ferenc munkája 4 tanszakot említ, de nem nevezi meg őket. /15/

Hogy ennek a kis zeneiskolának a szerepét megérthessük, érdemes elgondolkodnunk azon a fél mondaton, amelyet dr. Vargha Gyula az Országos Közművelődési Szövetség (Országos Közművelődési Tanács) részére írt arra reflektálva,, hogy D. Ringer Lili zongoraművésznő 48 várost meglátogató, a zenét propagáló kőrútjával kapcsolatban a következőket írja: "...Gyula város hangversenyek tartására, különösen nyári időben... alkalmasnak nem mondható."

Pfeiffer Ede 1940-es tanév végeztével megvált az intézet vezetésétől. /16/ Kazacsay Tibor a zeneiskolák országos szakfelügyelője értesítette a polgármestert, hogy 1940. június 19-én Mezőtúrról Gyulára utazik, és hogy a "...gyulai zeneoktatást, illetve zeneiskola ügyében folytatandó megbeszélés céljából... fogadni méltóztassék."

Egy hónappal később annak a szándékának ad kifejezést, hogy az új igazgató megválasztásával egy időben "...kívánatos volna a gyulai zeneiskolák szélesebb alapokra fektetni, hogy kulturális hivatásának még inkább megfeleljen."

1940. július 23-án Waller István "államilag képesített okleveles zeneszerző, egyházkarnagy, középiskolai énektanár és karnagy" a következő jelentkező a gyulai zeneiskola vezetésére. A város - úgy tűnik - képtelen megfelelő helyet találni. Waller István kiábrándultan írja, hogy a Corvin út 6. számú albérleti szoba nem tanterem jellegű és annyira drága (havi 30 P), hogy azon változtatnia kell.

Komoly feszültségre enged következtetni Wallernak 1940.VII. 23-án kelt levelének a következő részlete:

"...Meg kell jegyeznem minden sértő és neheztelő szándéktól mentesen, hogy Gyula város az, ahol a legkevesebb eredményt tudtam kulturális célra kivívni. Míg Szeghalom és Békéscsaba |: kimondott protestáns városok : | igen szívélyesen felajánlott teljesen díjmentesen tantermeket |: Szeghalom így ír: a tőlünk telhetőleg, a legmesszebb menően fogjuk a zeneiskolát támogatni és eredményes működése esetén további anyagi támogatást is fogunk kilátásba helyezni : |, ugyanakkor a gyulai katolikus gimnázium ottilétemkor ígéretet tett, hogy esetleg 1 tantermet rendelkezésemre bocsájt - de pár nap múlva, amikor Kazacsay Tibor szakfelügyelő úr leutazott - hogy a szakfelügyelő úr szavaival éljek - azzal a benyomással jött vissza, hogy a gimnázium nem szívesen adja a termet és ne is szorgalmazza. Személyemet pedig a katolikus gimnázium félszegnek minősítette. Pfeiffer Ede volt gyulai igazgató hasonló képen nyilatkozott a Kultuszban, hogy mennyi harcot kellett vívnia a zeneiskola érdekében és mennyi ellenszenvvel találkozott, eltávozásának lényeges oka ez volt. Ám keresztény katolikus ember vagyok, aki a szegénység alapján él, elfelejtem ezen első kitételeket és megpróbálom ezek után is a működést, természetesen úgy, ahogyan az üzleti érdek is megkívánja. Oda fogom tenni az anyaintézetet, ahol a legszívélyesebbek lesznek és ahol a legtöbb jóindulatú támogatást fogom kapni. A többi helyeken pedig csak fiók zeneiskolák lesznek. Azon reményben, hogy Gyula város nem fog elzárkózni személyem előtt és

ugyanolyan szívesen fog fogadni mint amilyen szeretettel jövök keresztény kartársaimmal egyetemben közibük."

A fennmaradt levelezésből nem tűnik ki - és erre más adatot sem találtunk -, hogy Waller István elnyerte-e a zeneiskola igazgatói állását. A zeneiskola ismételt megindításával végül 1943-ban újra megpróbálkoztak. Az igazgatóját a Magyar Királyi Vallás - és Közoktatásügyi miniszter bízta meg az 54919/1943.U1.2.SZ. rendelet alapján.

Az 1943. augusztus 7-én kelt kinevezés a békéscsabai és gyulai zeneiskolák újjá szervezésével Kiss Dénes zeneművészeti főiskolát végzett miskolci lakost bízta meg. /17/ "...a nevezett Békéscsaba megyei város szolgálatában állana, mint a most szervezendő városi zeneiskola igazgatója és Gyula m.v.-ban fiókzeneiskolát állítana fel. Kiss Dénes még augusztus elején havi 100 P segélyt kért a munkájához. A képviselő-testület 1943. december 30-án rendes közgyűlésén tárgyalta a kérést, de a segélyt nem adta meg. Az indoklás nagyon érdekes, mert egyrészt rávilágít az időszak nehéz anyagi helyzetére és arra, hogy a város képviselő-testülete azért nem tartotta igazán fontosnak a zeneiskola kérdését, mert Gyulán "...amúgy is foglalkoznak zeneoktatással, tehát nem látja szükségét külön zeneiskola felállításának, legalábbis nem a mai háborús viszonyok között." /18/

1944. február 7-én a városnak jelentenie kell a Szegedi Tankerületi Királyi Főigazgatónak, hogy milyen zeneoktatás folyik a városban. A 74500/1942. VKM 3. paragrafusának I.

pontjában előírt engedélyhez kötött magán zeneiskola nincsen. "...Tanárnői képesítés nélkül óraadással foglalkozik: Dubányi Klára, zeneakadémiát végzett gyulai lakos, Schwimmer Elza és dr. Hraskó Gyuláné gyulai lakosok, akiknek semmiféle külön képesítésük nincs. Vizsgát nem tartanak..." /19/

Egy másik irat /20/ ehhez a névsorhoz Kertész Lajos tanár nevét is hozzáteszi. Megtudjuk a tanított növendékek számát is, amelyet érdemes összevetni a korábban megismert tanulólétszámokkal, mert jelentős növekedést mutat. Dubányi Klára 60 növendéket tanít, Schwimmer Elza \5 növendéket, Kertész Lajos 20 növendéket, dr. Hraskó Gyuláné 6 növendéket. Ebben az iratban a város képviselő-testülete Kiss Dezső zeneszerző újabb segély iránti kérelmét elutasítja.

Az említett zenetanárokon kívül még Dombay Artúrról tudjuk, hogy énekórákat adott. Guttwil Emil és a már említett Holy Károly hegedülni tanította mindazokat, akik már a gyulai szimfonikus vagy gimnáziumi zenekarban muzsikáltak /21/.

IV. ÉNEKKAROK

Az elszórt és szűkszavú levéltári adatok tanúsága szerint a városban a következő énekkarok működtek: 1.) Gyulai Római Katolikus Népekkar

Alapítási év: 1937. Bélyegzőjük szerint 1932. óta működik.

2.) Gyulai Görög-keleti Ének- és Dalegyelt

Alapítva: 1890-ben

3.) Gyulai Református Énekkar

Alapszabálya 1938-ból való, bélyegzője alapítási évnek 1925-öt jelöli meg.

4.) Gyulai Erkel Ferenc Dalkör

Alapítva 1896-ban, később más nevek alatt működik egészen napjainkig.

5.) A gyulai gimnáziumban Liszt Ferenc kórus működik. Levéltári említése tudomásunk szerint csak egyetlen helyen fordul elő /22/.

Valószínűleg a Római Katolikus Népekkarra vonatkozik Rácz János kántor levele, amit a főispán leiratára küldött. Ebben úgy válaszol, hogy - noha 1943. november 1. óta működik Gyulán, de azóta énekkart szervezni és fenntartani nem tud, mert nincs megfelelő helyiség /23/.

VII. A FELSZABUDLAS ES AZ ÁLLAMOSÍTÁS EVEI

A háború közvetlenül nem érintette Gyulát. A front - néhány belövést eltekintve - észrevétlenül vonult át a városon. Mivel a város nem volt stratégiailag fontos, sem a németek, sem a szovjet csapatok nem tartózkodtak benne hosszú ideig. A szovjetek 1944 októberétől 1955 nyaráig "kórházvárost" rendeztek be a városban. Az intézményekben mintegy 6000 sebesült ellátását végezték. Ezekben az időkben az iskolák zavartalanul működtek. Akiknek lehetőségük volt, magánzenetanároknál vettek órákat. A gyulai magánzene tanítók munkaközösséget alakítottak, amely még akkor is működött, amikor az Erkel Zeneiskolában az oktatás újjá szervezve ismét megindult.

A 40-es évek második felében a zenét oktató munkaközösséghez tartoztak: dr. Kúthyné Nuszbeck Mária (ének), dr. Wolfné Sipos Éva (zongora), valamint ugyancsak a többi zongoraórát adók: dr. Jánossyné Széli Mariann, Bekecs Sándorné, dr. Juhász Jenőné, Kiss Gizella, Bokross László. Hegedűt Scheibert Ferenc és Fogarassi János tanítottak. Ok ketten a városi szimfonikus zenekarban első hegedűsökként játszottak. Rácz János éneket tanított. E munkaközösség időnként növendékhangversenyeket is rendezett /24/.

Az államosítást 1948-ra tesszük, amikor a termelő szféra államosítása országos méreteket öltött. Ezért érdekes a belügyminiszter 111.038-/1945. 10. számú leirata, amelyet "Valamennyi törvényhatósági joggal felruházott város Polgármesterének (Budapest székesfőváros kivételével)

megküldött, és amelyben a vallás és közoktatásügyi miniszter, átiratára hivatkozva a zeneoktatást "újjá építeni és szélesebb alapokra" helyezését kezdeményezi /25/.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter a belügyminiszterrel együtt úgy rendelkezett, hogy a városok által segélyezett, vagy egyesületek, vagy magánosok által fenntartott zeneiskolákat városi kezelésbe kell vonni. Erről 60 napon belül jelentést kellett tenni. Gyulán, mivel ilyen zeneiskola nem volt, városi kezelésbe vétel sem történhetett. Mindenesre ott, ahol magán zeneiskolák működtek, feltehetően jelentős esemény volt a városi kezelésbe vétel, mert az iskola működését biztosabb pénzügyi alapokra fektette. Valószínűleg ennek a folyamatnak volt az eredménye, hogy az államosítás előtt már 1947-48-as tanévben Békéscsabán megkezdte működését a Bartók Béla nevet viselő zeneiskola. Időben - szinte pontosan ugyanakkor - már Gyula is zeneiskola szervezésének szándékát jelentette be a vallás- és közoktatásügyi miniszternek. (5. sz. melléklet) A város ez irányú kérelmét 1947. első hónapjaiban juttatták el a miniszter úrhoz, mert a miniszter rendeletéből Bátsmegyey miniszteri tanácsos 1947. július 19-én azt írja a gyulai polgármesternek "...hogyan az iskola létesítésének kérdését csak Békés vármegye törvényhatóságának vonatkozó véghatározata kapcsán veszem tárgyalás alá. Felhívom ezért a Polgármester Urat, hogy a képviselő-testület határozatát és a szabályrendeletet... - Békés vármegye közönségéhez terjessze fel" /26/. (6. sz. melléklet)

A gyulai zeneoktatás minőségére utal az, hogy 1947. szeptember 6-án a város Wagenhoffer Ferenc gyulai akadémista részére szociális viszonyainak ismeretében segélyt utalt ki /27/,

meri a "...kérelmező kiváló képességéről már a nyilvánosság előtt tanúbizonyságot tett..." (7. sz. melléklet)

A fentiek egyébként arra utalnak, hogy ebben az időben amatőr együttessel mutatják be Wagenhoffer Ferenc egyik operettjét Gyulán. Szövegíró Daróczi László volt. /35/

Tíár Békés vármegye törvényhatósági kisgyűlése 748./1947. kisgy. szám alatt jóváhagyta a városi képviselő-testület zeneiskola szervezésére vonatkozó szabályrendeletét, mégis két évnek kellett eltelni, hogy a zeneiskola ügye ismét előkerüljön. 1947-ben a belügyminiszter végül mégsem engedélyezte a zeneiskolát a város anyagi helyzetére való tekintettel. (8. sz. melléklet)

VIII. A VÁROSI ERKEL FERENC ZENEISKOLA

A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ) gyulai szervezete 1949-ben ismét kezdeményezte a városi zeneiskola létesítését. (9. sz. melléklet) Az előterjesztéshez a Magyar Dolgozók Pártja gyulai szervezete javaslatot csatolt, amelyben támogatja a városi zeneiskola megszervezését. Újból a belügyminiszterhez kellett fordulni, hogy a 78./1947. Kgy. szám alatti, de abban az évben meg nem valósult kezdeményezést hagyják jóvá és "...a zeneiskola beindítását az 1949/50. tanévtől kezdődően engedélyezni szíveskedjék" /28/.

A zeneiskola megszervezéséhez a közgyűlés Wolfné Sípos Éva tanárnőhöz fordult és arra kérte, hogy leendő zeneiskola beindításához adjon javaslatot: a költségvetésre, a tanári létszámra - a zenetanárok illetményére -, bevételekre stb. /29/.

A gyulai Városi Zeneiskola megnyitását a Népjóléti Minisztérium 1738. Gy. 2.2./1950. sz. rendeletével engedélyezte. Hozzájárult a tanároknak és Türkössy Antal zenetanárnak igazgatóként való alkalmazásához. Gyula Város Tanácsa VI3. 1950. szeptember 8-án megtárgyalta az igazgató kérelmét és 18./1050. VB. Sz. határozatában kimondta a "...Városi Erkel Ferenc Zeneiskola" létesítését. A munkatervet az új igazgató állította össze. (10. sz. melléklet)

Türkössy Antal gondokatanár ebben az időben még a szegedi színház első gondokása volt. Nagyszalontáról származott és több éven át dolgozott Szegeden.

1950. augusztus 15-én érkezett dr. Kardos György polgármesterhez az új igazgató kinevezése. A Városi Tanács Csajovics József VB-tag vezetésével Zeneiskolai Bizottságot szervezett, amelynek az volt a feladata, hogy felkutassa az érdeklődő fiatalokat.

A korábbi vármegyei főjegyző szolgálati lakását utalták ki zeneiskola céljára (Béke sugárút 48. szám).

Már szeptember végén 80 növendékkel megkezdődött az oktatás /30/.

Szeptember 19-én felvett jegyzőkönyv még 38 felvett növendékről tud, 22-t nem vettek fel, 3 tanuló ügye függőben maradt.

A zeneiskola megindulásakor egy Förster márkájú zongorát, 5 hegedűt és 3 gondokát vettek. Egy tanár zongorát, kettő vonós hangszereket, 1 fúvós, valamint gondokát oktatott (Sipos Éva, dr. Kuthyné Nuszbeck Mária, Abonyi István, Bérei Dezső, Hanusz József, Türkössy Antal). A megyei felügyeleti hatóság az elért eredményekre való tekintetei a felvehető diákok létszámát 250 főre emelte fel, és növelte az oktatók létszámát is. 1950-ben a zeneiskola ének tanszakkal bővült, majd bevezették a szolfézs oktatást is. 1953-ban kerül az iskolához Dubányi Klára zongora és szolfézs szakos tanárnő. Ekkor kezdett zongorát tanítani Láng Klára, aki 1976/77. tanévig (haláláig) tanított.

Szabó Ilona (1937-től), Mező Imréné (1958), Gyámánt Erzsébet (1958), Szarvaczky Pál né (szolfézs szakos) és Nagy Mária (1956. szolfézs szakos), Csikyné I'app Jolán (1957. ének-szolfézs szakos) lettek az Erkel Ferenc Zeneiskola tantestületének tagjai.

1953-tól rendszeressé válnak a növendék - és a tanári hangversenyek.

A zeneiskola létrehozása, a zenetanárok itteni munkálkodása fellendítette a hangversenyéletet is. Aktív részvételükkel a gyulai "Béke" Együttes és a Román Gimnázium énekkara 1952. június 1-jén közös hangversenyt adott. Türkössy Antal ekkor mutatkozott be zeneszerzőként is egy darabjával, a Magyar szvittel. /31/ Ez év októberében Bartók-émlékünnepségen vettek részt a tanulók és a tanárok. Bartók: Este a székelyeknél című művével debütált a zeneiskola énekkara. /32/

1958-ban Türkössy Antal helyét Gajdár László foglalta el, mint az iskola vezetője. Októberben megszakadt a tanítás, mert el kellett hagyni az iskola eredeti épületét. A tanévet csak 1958. november 19-én tudták folytatni délutáni és esti tanítási idővel az 1. Sz. Általános Iskola Károlyi Sándor utcai épületében. Az új helyre nem minden tanár követte az iskolát. Gajdár László érdeme, hogy az 1959/60-as tanévtől kezdődően az 1. Sz. Általános Iskolában megindulhatott az ének-zenei tagozat, amely ma is eredményesen működik. Gajdár László kísérletet tett zeneiskolai rendtartás és tanterv kialakítására. Új munkarendet hirdetett, tanszéki munkaközösségeket szervezett, elrendelte a családlátogatást, hangszer mellett a kötelező szolfézs tanulási, szülői munkaközösséget hozott létre, szorgalmazta az iskolai

énekkar létrejöttét. Ekkor alakult meg Csikyné Papp Jolán tanárnő vezetésével a zeneiskolai énekkar, mely 2 éven keresztül 80 taggal működött. /33/ Gajdár Lászlónak és az akkori tanácselnöknek, Enyedi G. Sándornak köszönhető, hogy az Erkel Ferenc Zeneiskola 1960-ban új, végleges helyet kapott az átalakított zsinagógában, amelyet Bachmann Ferenc építészmérnök tervei alapján alakítottak át. Bartók Béla út 3. szám alatt a tíz tantermes zeneiskola és a 350 fő befogására alkalmas hangversenyterem ma is a zene oktatását szolgálja. 1960 augusztusában a harmadik igazgató Kalotaszegi András vette át az iskola vezetését. Ebben az időben szervezetileg ugyan máshová tartozott az Erkel énekkar és a szimfonikus zenekar, de ezeknek a vezetését is neki kellett ellátni. Már az új zeneiskolában fejezték be az 1962/63-as tanévet és ekkor adtak először hangversenyt november 15-én a hangversenyteremben. Ekkor már 9 véglegesített és 3 részfoglalkozású tanár 313 növendéket oktatott. Előképzős volt 56, zongorázni tanult 110, hegedülni 82, gordonkázni 11, klarinétozni 11, fuvolázni 8, kürtöt tanult 4, trombitát 4, harsonát 3, éneket 10 növendék választott. /34/ Talán ekkor volt a legváltozatosabb a zeneiskola hangversenyélete, mert évi 4 növendék- és 2 tanári hangversenyt rendeztek. Kalotaszegi András alapította meg az Erkel művészegyüttest, amelynek fenntartója a gyulai ÁFÉSZ volt és énekkarból, zenekarból, tánckarból állt. Kalotaszegi 1964 decemberében elhagyta az országot. Az ő helyét Dubányi Klára vette át I évre mint megbízott igazgató.

1965. május 1-jén kezdte Gyulán a munkát Herbály András igazgató, aki korábban a mezőtúri zeneiskolát alapította. Az

1965/66. tanévben lépett hatályba az új rendtartás és tanterv. Ezt az évet a kihelyezett tagozatok megszervezése jellemezte.

1965-ben Láng Klára tanárnő vezetésével megindult a gyulai zeneiskola sarkadi részlege. 3 tanár járt ki ebben az időben Sarkadra. 1966-ban Eleken létesült kihelyezett zeneiskola. Ez 1977-ben megszűnt. Herbály András szervezte meg a gyulai kamarazenekart, amely még ma is működik. Az ő igazgatói működése alatt került ki az iskolából a legtöbb olyan növendék, akik zenei pályát választottak. Új tanszakok indultak, például: gitár, bőgő, hárfa.

1966-ban 12. tanévébe lépett az iskola. A növendékek létszáma ekkor 396 fő volt. 99 előképzős mellett hangszert és zenét 297-en tanultak. Az eredményes képzést mutatja, hogy 1968-ban a fiatalok kamarazenekarban játszottak.

A városi és megyei tanácsi szervek kívánsága volt, hogy a mindenkori zeneiskolai igazgató a városi énekkarnak és a zenekarnak is vezetője legyen. A kórus, amely szintén Erkel Ferenc nevét viselte, 1966-ban bronz, majd 1968-ban ezüst fokozatot ért el a minősítő versenyen.

1970-ben egy balul sikerült szereplés után feloszlott. A gyulai kamarazenekar a zeneiskola szervezetébe került át és az lett a fenntartója. A kamarazenekar máig rendszeresen működik. Ma is kapcsolatban áll az Országos Filharmónia utódszervezetével, a Nemzeti Filharmóniával.

Az Erkel Művelődési Központ felépültéig (1975) a Zeneiskola adott otthont az Erkel Diákünnepek (EDÜ) zenei programjainak és a gyulai bérletes hangversenyeknek. A tanárok előadóművészekként is gyakran lépnek fel koncerteken.

Egy Gyuláról elszármazott zeneszerető házaspár Réti Géza és felesége alapítványt hozott létre az iskola zenei pályán dolgozó volt növendékeinek, hogy posztgraduális továbbképzésüket megkönnyítsék. Ennek első kedvezményezettjei voltak Mártha Judit - ének és Lindenberger Józsefné - hegedű szakos tanárok.

Ebben az időben vette kezdetét a fiatal zenészek szerepeltelése, díjazása évente. Ezzel Erkel emlékének adóztak, de korunk zeneszerzőinek műveit is népszerűsítették, ismertették. A díjakat a Réti alapítvány és a város fedezte, az országosnak számító rendezvény lebonyolításában a zeneiskola vállalta a teendőket. Egy-egy tanár a zsűri munkájában is részt vett.

1984. szeptemberétől Marton György fuvola szakos tanár »Cííí: át az intézmény irányítását. Ekkor már a tantestület 22 főből állt és a tanulók létszáma 380 fő volt. Veres József hegedűtanár vezetésével iskolai növendékzenekar kezdte meg működését, valamint egy fúvós együttes Kukla Zoltán irányításával. Az iskola tanárai részt vesznek a városi Erkel Ferenc Vegyes karban, a kamrazenekarban, a Körös Táncegyüttes zenekarában és a békéscsabai szimfonikus zenekarban. Ez utóbbival kölcsönösségi alapon tartják a kapcsolatot. Napjainkban 20 státuszhelyel rendelkezik az iskola. Néhány helyet félállással tudnak betölteni. 1993. október 1-i statisztika

szerint 317 tanulója van: előképzőben 55, zongorát tanul 87, vonóst (cselló, hegedű) 72, fúvós 80, gitárt 12, éneket II növendék tanul. Az utóbbi években a tanárok szívesen adnak felkérésre karácsonyi műsorokat iskolákban óvodákban. Iskoláknak, ha kéri hangszerbemutatókat rendeznek. A zenei rendezvények állandó résztvevője Csonka Barna, aki a város ösztöndíjasaként végezte zenei tanulmányait.

Liszt Ferenc Társaság díját az elmúlt évben Kovács Adél zongora szakos tanárnő nyerte el.

X. IRODALOMJEGYZÉK

1. *Implom József: A városi múzeum ásatásai.*
(Békés, 1934. júl. 26., 29. sz. Békésmegyei Hírlap.
1974. júl. 26. sz.)
2. *Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története*
Magyarországon 1711-ig. (Budapest,
1922-24. II. 71. 1.)
3. *Karácsonyi Jánosi Imre gyulai plébános codexe.*
(M. Kvsz. 1896. 8-15.1.)
4. *Karácsonyi János: Békés vármegye története.*
(II. 146. 1.)
5. *Karácsonyi János: Békés vármegye története.*
(1. 197. 1.)
6. *Haan Lajos: Békés vármegye története.*
(Kézirat. Békés megye levéltára)
7. *Dr. Scherer Ferenc: Gyula város története.*
(Gyula, 1938.)

8. *Németh Amadé: Az Erkelek a magyar zenében.*
(Békéscsaba, 1987.)
9. Békési Lapok.
(1876. márc. 5. , júl. 19. sz.)
10. Békés.
(1888. szept. 2. sz.)
11. Az Erkel Ferencz Dalkör alapszabályai; Gyula 1896. szept. 20-án tartott közgyűlésén. (Békés megyei levéltár.)
12. Békés megyei Levéltár.
(21I32./1929. ikt.sz.)
13. Békés megyei Levéltár.
(Zeneiskolák- 146./1935.)
14. Békés megyei Levéltár.
(18360./ 1935. ikt.sz.)
15. *Dr. Scherer Ferenc: Gyula város története.*
(Gyula, 1938. 11. 387. 1.)
16. Kazacsay Tibor levele.
(OSZF 299/1940.)

17. Szegedi Tankerületi Királyi Főigazgató levele dr Vargha Gyula gyulai polgármesternek.
(Szeged, 1943. augusztus 22. 4863/1942-43. szám)

18. Gyula képviselő-testületének 1943. évi dec. hó 30-án tartott rendes közgyűlése jegyzőkönyvéből.
(I95./1943. kgy. 23350./1943. ikt.szám)

19. Jelentés a Szegedi Tankerületi Királyi Főigazgatónak
(Gyula, 1944. febr. 7. ikt.sz. 2395./1944.)

20. 957.-2./1943-44. szám

21. *Dr. Marat György*: Három évtized a Gyulai Zeneiskola történetéből.
(Kézirat)

22. Levél. Tárgy: Énektehetségek jelentése.
(23./1944-45. Gyula 1944. júl. 29.)

23. Rácz János levele a polgármesternek az 559./1944. főisp. számmal megkeresésre.
(Gyula, 1944. júl. 31.)

24. *Vr. Márai György*: Három évtized a Gyulai Zeneiskola történetéből.
(Kézirat)

25. Másolat a 2821I./945. városi rendelet eredetijéről.
Tárgy: A magán-zeneiskoláknak városi kezelésbe való vétele.
(Budapest, 1945. szép. 10.)
26. 182. 792.sz./1947. 11Í./3. számú leirat a polgármesternek.
Tárgy: Gyula, m. város "Erkel Ferenc" zeneiskolájának
szervezési szabályrendelete. V.Sz. 13.352./1947.
(Budapest, 1947. júl. 19.)
27. J360I./1947. ikt.sz.
28. 40./1949. kgy. 10.001./1949. ikt. számú Véghatározat.
29. 10.001./1949. ikt. szám. Gyula 1949. jún. 8. Polgármester
helyettes levele Wolfné Sipos Éva zenetanárnőnek.
(Gyula/ Epreskert u. 6.)
30. dr. Márai György: I.m. 4. oldal
31. Gyulai Állami Zeneiskola irata
(1952-58. Plakát.)
- 32- Meghívó. 1952. október 22.
33. *Vcsresné Rác Eszter - Lindenberger Józsefné: 35 éves a gyulai
Erkel Ferenc Zeneiskola.*
(Kézirat.)
34. *Dr. Márai György, idézett mű.*

35. Szóbeli közlés: Mariann hercegnő c. operettről van szó. írta:

Daróczi László (egyetemista)

Zeneszerző: Wagenhoffer Ferenc (diák), ma Vári Ferenc

Rendező: Szilágyi... (kolozsvári színház dolgozója) Szereplők:

Kövesi Ferenc (tanító)

Mártha Edit (diák)

Beleznai Ferenc (agronómus)

Jánosi... (cukrász)

Jánosiné Lia néni

és sokan mások (diákok, táncosok, statiszták)

IX. ÖSSZEGZÉS

Az elmúlt 44 esztendő bebizonyította, hogy a városnak szüksége volt és van zeneiskolára. Erkel Ferenc szellemének ápolására Gyulán megalakult az Erkel Ferenc Társaság 1990-ben, amely szintézisre szeretné emelni egyik oldalról a nemzeti zenei hagyományokat, másik oldalról közel hozni az iskolázott, zenét szerető nagyközönséghez az értékes, időt álló muzsikát. Ebben az egymásra találásban van szerepe az Erkel Ferenc Zeneiskolában tanult, zeneértővé vált gyulai közönségnek. (11. sz. melléklet)